

Hvordan jeg oplevede anden verdenskrig 1940-45

Skrevet af Robert Kjær (f. 1935), der boede på Søndergård, nuværende Jellingvej 13, umiddelbart syd for Svenstrup

Mit hjem lå lige syd for Svenstrup, op ad hovedvej 10 og den østjyske jernbane. Den store trafik dér kom nok til at præge mine oplevelser. Jeg var knap fem år d. 9. april 1940, da krigen kom til Danmark. Om morgenen var himlen sort af de tyske flyvere, sådan husker jeg det og har også hørt det mange gange uden dog at vide, hvor mange der egentlig var. Dagen var den første rigtige forårsdag, så far og karlene begyndte at så gødning på marken. Det foregik på den måde, at en karl kørte hestevognen og far strøede gødning bagud af vognen. Jeg var med og vi havde hørt i radioen, at de første tropper ville nå Aalborg ved firetiden. Karlen begyndte nu at drille med, at når de kom, så ville han råbe ”Heil Hitler, smid skjorten og brug danske kitler”. Det var nok første gang jeg var bange. Da tyskerne kom, sad jeg sammen med et par legekammerater på en grøftekant. Deres biler var høje firepersoners åbne vogne med et maskingevær/kanon placeret på et stativ i midten af bilen. Far fortalte, at de blev ved at komme hele natten. Som tiden gik, blev konvojerne større og tungere. Om morgenen kl. 6 holdt en af konvojerne rast ude på vejen. Op ad dagen kom en enkelt bil og holdt samme sted. Soldaten kom ind og ville have noget vand. Han forklarede, at han havde haft et motorstop og at nu gerne ville vide hvor langt han var bag ud fra resten af konvojen.

Søndergaard i Svenstrup, 1960

Gårdene i Svenstrup havde tit indkvartering, da Svenstrup jernbanestation var forholdsvis stor og havde ramper, der kunne bære det tunge grej. Så der kom tit store enheder her til for senere at skulle videre til Norge. En dag holdt et togt fuldt lastet med krigsmaterialer og soldater. Toget holdt for indkørselssignalet til stationen. Man turde ikke tage det ind, da der var luftalarm. Derimod kørte det et stykke tilbage, så de havde træer på den ene side af toget, så det

ikke så nemt kunde ses fra luften. Soldaterne gjorde klar ved kanonerne, hvis de engelske flyvere skulde få øje på dem. Det gjorde de heldigvis ikke, for så kunne vi ikke undgå at komme i skudlinien, da toget holdt ca. 100 meter fra gården. Det blev en skidt dag for de engelske flyvere. Vi så flere, der blev skudt ned den dag. Så vidt jeg har læst regnede englænderne med at der var overskyet, men i stedet var der klart vejr.

Det kniber med at holde styr på de forskellige oplevelser, men her er én, den skete 2. februar 1942. Den gang var det almindelig, at man holdt et spisegilde en gang om året med sine naboer, og netop den dag var der gilde på Mølhøjgård 1 km fra mit hjem. Mor, far, farfar og farmor gik derover. Da de var kommet halvvejs, blev der luftkamp, så granaterne fløj hen ad vejen. De søgte ly i grøften til det var ovre. Mor og far var en tur hjemme for at se, om der var sket noget, og gik så igen. Men senere på aften var det galt igen. Da sad vi sammen med karlene og pigerne i hjørnerne af stuen imod ydervægen, så vi var lidt i dækning. Vi havde ingen beskyttelsesrum. Der var godt nok lagt sandsække for kældervinduerne, men skulle huset virkelig blive ramt, kunne vi jo ikke komme ud. Fordi jeg ved datoen er, at nabokonen fødte den aften og blev kørt på sygehuset imellem de to angreb.

En dag jeg gik og rodede i haven, kom den ene bombesprængning efter den anden. Det var banen det gik ud over kun 300 - 400 meter syd for os. En nabo, der var tættere på, var blevet advaret, da han var ude at rense roer. Han fik besked på at blive i den anden ende af marken til det var ovre. Det skete tit, at de danske sabotører sprængte banen, men det var som regel om natten. Når far stod op om morgenen, kunne han som regel sige om banen var sprængt, skønt han ikke hørte togene når de kørte om natten. Men det havde været for stille.

En pige, der tjente ved os, kunne det nemt have gået helt galt med. Hun var taget ud til sin søster i Aalborg en lørdag, og da hun ikke ville cykle hjem om aftenen i mørket, blev hun natten over. Tidligt søndag morgen kørte hun mod Svenstrup. Hun undrede sig nok over, at der ingen mennesker var på gaden, men hun kendte jo ikke byen på den tid af dagen. At der var udgangsforbud havde hun ikke hørt noget om, så hun kørte mod Svenstrup. Da hun kom forbi Mariendals mølle, blev hun forsøgt stoppet af tyskerne, men der gik panik i hende, og hun kørte alt hvad hun kunne. De skød flere salver efter hende, så kuglerne løb hen af vejen, dog uden at ramme. Tyskerne kunne nok have ramt, men anså hende nok trods alt som fredelig. Der var ellers mange unge piger, der blev brugt til kurer. Da hun kom hjem var hun helt ude af det, og bad om hun ikke måtte gå i kirke den formiddag. Det skete sommeren 1943.

En anden pige, der tjente ved os, kom en aften farende ind over den brolagte gårdsplads på cykel uden luft. Der var mange cykler på fast gummi i de år. Tyskerne havde været efter hende et langt stykke af vejen fra Ellidshøj. Hun kom forpustet ind, og mor mente, at hun kunne jo også blive hjemme, når det var mørkt. ”Jamen så oplever jeg jo ikke noget”, sagde Signe.

I lange perioder gik tyskerne vagt på banen døgnet rundt. Det besværliggjorte sprængninger, men sabotørerne sneg sig op på sporet, når vagterne var længst væk. Uvidende deres teknik brugte min kammerat og jeg samme måde, når vi hentede piletræ på banens grund til flitsbuer og pile. Der var fire vagter på en strækning af ca. 500 meter. De gik to og to fra yderpunkt til yderpunkt. Når de passerede hverandre, var der ingen, der havde udsyn til det punkt bag dem, og så var det med at være aktiv, inden de vendte sig igen. Det gik godt mange gange, men en dag opdagede tyskerne os og råbte os an. Vi fór over hegnet og ud på marken. De blev ved at råbe, så jeg turde ikke løbe længere. Da jeg vendte mig, så jeg, at de sigtede efter Jørgen. Jeg mener ikke, jeg hverken før eller efter har skreget så højt, for at få Jørgen til at stoppe. Vi blev kaldt tilbage over hegnet og op på volden, hvor de stadig stod og pegede på os. De ville vide hvad vi lavede. Vi forklarede det, og samtidig kunne vi se andre soldater bag dem, som stod og grinede, så vi begyndte at slappe af. Geværerne kom over skulderen og nu ville de have os til at skaffe dem æg og mælk, men oven på den forskrækkelse kendte vi ingen steder, vi kunde skaffe det. Vi gik en lang omvej hjem, så soldaterne ikke kunne se, hvor vi boede.

Også i forbindelse med vagt på jernbanen kom der et hold soldater op til os en søndag morgen. De ville have en vagtstue. Mor ringede på stationen. Den var jo også besat, og i håb om at der var en højere befalingsmand der kunne få dem flyttet, men hun fik den besked, at hun måtte være glad for de ikke tog hele huset. Nu var det bare hvor længe de ville blive, men ud på aftenen forsvandt de.

Efteråret 1944 var to soldater indkvarteret i længere tid. Den ene var midt i tyverne, den anden omkring de halvtreds. De havde to heste og vogn med. Hvad der var mening med det lange ophold fandt vi ikke ud af, men der var mange overalt i byen og på skolen. På skolen havde de samlingssted, og her havde de et feltkøkken. Bernhardt, den yngste af de to soldater i mit hjem, var på skolen hver dag efter mad. En dag løb hestene fra ham, de løb hjem, men han var der næsten samtidig. Det var altid Bernhardt, der kørte. Jeg tror, at Walther kun var med for at passe hestene, men dem skulle de også se til flere gange om natten. Bernhardt var på efterårsmanøvre på Lundby hede i et par uger, og mærkeligt nok var han indkvarteret ved

min onkel Jens. I den tid Bernhardt var væk, havde vi problemer med Walther. Han var bange for at sove alene i laden, han døjede med mareridt og kaldte flere gange på karlene og ville sove ved dem, men de var lidt bange for ham, for han gik altid med geværet. Ved november tid skulle de rejse. De var på stationen og klar, men så sprang banen og de kom igen. Tredje gang de sagde farvel var Mortens aften. Far sagde "I kommer jo igen". "Nej, for springer banen i aften, bliver tre af os skudt". Var det dem selv, der sprængte banen, eller havde de forbindelse til de danskere, der sprang den? Banen sprang ikke den aften. Jeg husker aldrig, at der var biler eller andet udstyr med de soldater, der var indkvarteret. Det var kun heste og vogne.

Under en ferie ved min moster i Hals var vi i Aalborg. Moster, min fætter Jens Holger og jeg. Om der var flere husker jeg ikke, der var ellers altid mange ferieborn ved moster. Da vi kom til Nørresundby, fik buschaufføren besked på, at han ikke måtte køre til Aalborg, da rutebilstationen var sprængt i luften. Vi gik til Aalborg og i zoologisk have. Da vi gik over broen på Vesterbro, kunne vi se de udbrændte garager og busser. Mors kusine havde forretning på Vesterbro. Hendes ruder var knust og mange andres. Der blev sat træ for, da det var ikke til at få glas. Mange butiksvinduer var i forvejen dækket med træ, forretninger havde jo heller ikke meget at vise frem. Tøjbutikkerne solgte meget metervare, som folk selv syede eller fik syet, men efterhånden som der blev knaphed på stoffer, blændede man hyller af og malede sådan, at det så ud som de var fyldt med tøjruller.

En aften i efteråret 1944 skulle jeg ned i bryggerset og vaske mig. Det var det eneste sted vi havde vand. Der var koldt og fugtig, og på den tid af året var der mange ørentvister og lidt lys, måske kun en 15 watt pære. De øverste vinduer var malet blå, og der var stofgardiner for neden, da det ikke måtte kunne ses ude fra at der var lys. Ret uhyggelig når man sagde at ørentvister gnavede sig ind i ørerne så man blev døv. Da jeg var kommet derned, begyndte der at komme mange udrykningskøretøjer. Det gjorde ikke uhyggen bedre. Jeg tror, at det endte med, at mor vaskede mig. Inden for det næste par timer kom der mange flere udrykninger. De kom oppe fra Vendsyssel og var på vej til Hobro hvor eksprestoget fra København var bombesprængt lidt nord for Hobro. Ikke engang udrykningskøretøjer måtte køre med ordentligt lys. Det samme gentog sig i februar 1945. Der var det blot ved midnat, da eksprestoget var forsinket. To grusomme hændelser, terror som det desværre også sker i dag (2005). Bombemanden var stået på i Randers, havde stillet bomben i den forreste vogn, så stået af i Hobro og bomben var stillet så den sprang, når toget var kommet godt i gang. Det skulle se ud som om at lokomotivet havde udløst bomberne på sporet, så de danske sabotører kunne få skylden.

I Ellidshøj var der et hold russiske fanger, som var sat til at grave skyttegrave langs hovedvejen. Også lige over for gården stod der én. Nu var det sådan at de nok ikke fik nok at spise som fanger, så ham der gravede der gjorde tegn til os i vinduet, at han var sulten. Mor smurte en madpakke til ham, men nu var det så hvordan vi fik den ud til ham uden vagten så det. Jørgen, min kammerat, fandt på at han ville gå ud på vejen og slentre forbi ham og så sende pakken ud til ham, når vagten vendte ryggen til. Det gik også fint, men den kom ikke helt ud til ham, men kan kravlede op på kanten så han kunne nå den med skovlen. At han var glad var der ingen tvivl, men han var bange for at det blev set, at han spiste. Når han tog en bid, bukede han sig ned i hullet.

Mandag d. 30. april 1945 var vi nok klar over, at det snart var forbi med krigen, men ville fronten komme til at ligge ved Limfjorden, som der gik rygter om? Det skulle være for at tyskerne kunne nå at få så meget med til Norge som muligt, så de kunne kæmpe videre der. Ved aftenstid den mandag kom et kompagni soldater på ca. 100 mand, hvoraf der var tre befalingsmænd. Far fik ordre til at dele det nymalkede mælk ud til alle de menige, der efter hvad far

Indkørslen til Søndergaard

mente ikke over 18 år. Far delte ud, og de skulle hver især betale. Det gik også fint; nogle betalte, andre ikke, men de fik mælk alligevel. I mellemtiden havde de tre befalingsmænd sat sig ind i folkestuen, og da far kom derind ville den ene have det mad, som var sat ind til karlene. Far protesterede og fik medhold af én af de andre. Han forklarede, at maden også var rationeret i Danmark, og at de havde deres egen med. Men så gjorde far en dumhed. Ham der havde spurgt om maden, spurgte om alle havde betalt for mælken. Fars "jæ" kom nok for tøvende. Befalingsmanden sprang ud af døren råbte og skreg, at de alle skulle stille i geled. Far forsøgte at sige, at det var i orden med betalingen. Det hjalp ikke; dem der ikke havde betalt måtte stå frem og betale.

Det var nemt at mærke, især på befalingsmændene under hele krigen, hvem der var for eller imod krigen. En af dem den dag var i hvert fald imod. Han bad om han måtte høre radioen. Kl. 18¹⁵ sendte London på tysk. Han kom med ind i den stue hvor vi havde radioen, de andre vilde ikke med. Om de ikke ville høre at det gik skidt, var tænkeligt. Da nyhederne fra London var slut, rejste han sig, kom hen til far, slog far på skulderen og sagde: "På lørdag er det slut, jeg kan ikke nå at komme i kamp igen". Hvordan de andre reagerede ved jeg ikke. Jeg var syg og i seng den dag og resten af ugen. Da kompagniet kom ind i gården den dag, kom mor op i værelset med to store krukker med flæsk og kød. De blev gemt ned i en kiste med tøj. Hun var bange for at tyskerne skulle tage dem. Netop de to krukker var beregnet til at tage med, hvis vi skulle forlade gården.

De næste dage husker jeg ikke, men fredag d. 4. maj var jeg stadig sengeliggende, og det var min ti-års fødselsdag. Min søster Astrid ville i biografen, far og mor diskuterede meget om hun måtte. Fronten lå den aften nær grænsen. Den ene sagde det kunne være det var sidste gang hun fik den oplevelse, og den anden mente, vi skulle være sammen måske den sidste aften. Hun fik lov. Om det var far eller mor der gik af med sejren ved jeg ikke. Da Astrid kom hjem, fortalte hun, at tyskerne havde overgivet sig. Tyskerne nede i byen havde jublet og danset rundt på gader og pladser. En del ryddede deres uniform for alle mærker. Det blev de senere straffet for. De måtte gå hjem til Tyskland.